

Oppdal Arbeiderparti. - Utdrag av foredrag.

Jeg vil gjerne også legge inn noen ord med litt mer alvor i dette festmøtet, mellom musikk og teatergruppe.

Jeg undres ofte over den idealisering av det gamle bygdesamfunnet som vi møter i dag, særlig fra en del høy-
røstede og taleføre personer. Man rosemåler en fortid som aldri har eksistert i den form den blir framstilt, hvor man setter seg som et ideelt mål å komme tilbake til - eller oppnå et samfunn som likner mest mulig på denne angivelige fortid. Litt merkelig er det at man alt for ofte - bevisst eller ubevisst - glemmer at vi i hele etterkrigstiden har

2

opplevd en utvikling som har vært klar positiv for det overveiende antall mennesker i dette land, uansett hvor de bor og uansett hvilke velferdsfaktorer vi tillegger mest vekt. Dermed ingen grunn til å skjule eller bagatellisere at vi også har måttet tåle bivirkninger som vi setter liten pris på, som vi ikke forutså klart nok, og dermed ikke tok til-
trekkelig forholdsregler mot i tide, og som det i årene framover blir en vesentlig oppgave å rette på. Det har for øvrig ikke bare vært spørsmål om forutseenhet, men også om økonomi. I årene framover kan vi regne med en nasjonal økonomi, som muliggjør en prioritering av oppgaver som på et tidligere utviklingstrinn kanskje ikke ble ansett som de mest vesentlige for den menneskelige velferd. Disse oppgaver

vil i stor grad være knyttet til begrepet miljø i videste forstand. Men siktemålet kan sjelden ligge i konkret å søke tilbake til noe forgangent, basert på andre tiders forutsetninger. Siktemålet må mere være å bevare og utvikle vesentlige verdier som ellers kan gå tapt innenfor et samfunnsmonster under stadig forandring.

Det meste av dette kan illustreres gjennom den ofte uartikulerte diskusjon vi fortsatt har om en desentralisert kontra en sentralisert bostruktur, hvor det av ellers sindige politikere oppfattes som en synd nesten på linje med å bryte ett eller flere av de 10 bud å hevde at en viss sentralisering har vært nødvendig for den utvikling de fleste av oss har ønsket og at dette på enkelte områder kan

være tilfelle også i framtiden. Dermed har man bl.a. gitt ett enkelt kjennetegn ved utviklingen (sentraliseringen) praktisk talt all skyld for en rekke forhold som vi ikke liker, og hvor årsaksforholdet er atskillig mer innviklet. Dermed har man igjen mer eller mindre låst igjen døren for en mer nøktern og nyansert diskusjon om årsaker, virkninger, mål og virkemidler på kortere og lengre sikt. Man har bl.a. ofret selve tempoet i strukturendringene for liten oppmerksomhet, og hva som eventuelt kan gjøre dette. Man har diskutert for lite grundig hva man kan og bør gjøre for mennesker som ønsker å bli igjen i fraflyttingsområder, uten nødvendigvis å ta

sikte på å bevare disse områder som bosteder i all framtid. Det samme gjelder de praktiske og psykiske problemer som flyttinger kan føre med seg for enkelte, særlig når dette oppfattes å skje mot deres egen vilje. Det gjelder kanskje framfor alt spørsmålet om hva som kan gjøres for å øke trivsel og velvære til det store og antakelig stigende antall mennesker som bor og ønsker å bo i byer og noe større tettsteder. Disse finner liten trøst i det råd at de bør spre seg, eventuelt finne tilbake til sine forfedres arve. La meg, med den begrensede tid som står til rådighet, prøve å utdype det jeg her har vært inne på. Først påstanden om at der er "godt" å bo på små, spredte bosteder, og "dårlig", ja kanskje endog noe naturstridig å bo i større byer og tettbebyggelse.

Ved en slik påstand overser man i hvert fall to forhold. nemlig at steder av samme befolkningsstørrelse kan inneholde vidt forskjellige kvaliteter, og at disse også oppfattes helt forskjellig av de enkelte mennesker, alt etter opprinnelse, utrustning og legning.

Når det gjelder byene, og kanskje særlig de noe større, må vi åpent erkjenne at de for mange mennesker har alvorlige minussider, som faren for anonymitet, kontaktløshet i sterile lokalmiljøer osv. Generelle, og for mange sterkt følbare problemer, som trafikkforhold, støy, forurensning, et innviklet byråkrati osv. forsterkes gjerne i de større byer. Men la oss ha like klart for oss at byen i vår kulturkrets gjennom århundrer har vært en like selvfølgelig og naturlig

bostedsform som den spredte bebyggelse, at sosial nød og mistrivsel sannsynligvis har vært nokså likelig fordelt i de forskjellige typer bosteder, og at bare byen kan sikre den anonymitet som enkelte nødvendig vil være foruten eller det spekter av tilbud, miljøkontakter og utfordringer som mange mener å må ha for å kunne "realisere seg selv", som det så fint heter.

La oss på den annen side fullt ut akseptere og bidra til å bevare de kvaliteter som man ofte finner på de mindre boplasser, - den ofte større følelse av samhold og ansvar for hverandre, bedre tid til å slå av en prat om vær og vind, nærmere kontakt med naturelementene, mulighetene for en enkel og ukunstlet tilværelse osv. Men la oss heller

ikke glemme dem som gjennom tidene har flyttet ut fra slike miljøer eller de som har mistrivdes meget sterkt der, men ikke har hatt muligheter for å komme seg vekk. Ofte kan årsaken være et begrenset og ensidig arbeidstilbud (som alltid vil måtte bli mer begrenset på små enn på store steder). Ofte kanskje også at alle vet og snakker om alt om alle. Muligens dårlige naboforhold. Sikkert også på enkelte steder strengt praktiserte moralregler, som kan ha virket som en urimelig og kanskje endog uutholdelig byrde. Hvis jeg tilføyer at rene trivselsoverveielinger ikke har bestemt bomønsteret i vårt land gjennom tidene, et bomønster som for øvrig alltid har vært i forandring, skulle tilstrekkelig være sagt om det urimelige i å hevde at en bostrukturmodell

ut fra trivselshensyn er absolutt riktig og en annen tilsvarende gal. Dette, like urimelig som å mene at akkurat vår generasjon bør bidra mer enn nødvendig til å sementere et framtidig bomønster.

Vi må m.a.o. akseptere/kontinuerlige endringer og i hvert fall til en viss grad overlate til framtidige generasjoner å bestemme hva disse skal bestå i når deres tid kommer. På den annen side vil den utbygging som skjer i dag (veger, flyplasser, bygningsmasse m.v.) i grove trekk bidra til å bestemme hvor og hvordan folk skal bo også i framtiden. Derfor er det på den ene side viktig - så langt vi kan være i stand til det - å danne oss en oppfatning av hvilke bosetnings- og miljøkrav også framtidige generasjoner vil stille

10

og på den annen side gjennom vår arealdisponering - i den grad det er mulig - ta omsyn til ønsker og krav som ikke kan forutses på utbyggingstidspunktet. Begge deler er for øvrig delvis et spørsmål om endringstakt.

Hva som i denne sammenheng ofte overses, er at folk flest, og særlig de som er kommet noe til skjells år og alder, trived best med det tilvante, med det miljø de kjenner. Dette, enten de er født og oppvokst i Oslo, Oppdal eller Vardø. Dessuten vil det, uansett menneskelig tilpasnings evne, lett oppstå trivselsproblemer i lokalsamfunn som vokser raskt eller er i rask tilbakegang. Når all urbanisering er kommet slik i miskreditt hos mange, skyldes det derfor bl.a. at urbaniseringen har skjedd for raskt (med tilsvarende

befolknings-uttynning andre steder), med de sosiale og praktiske problemer selve endringstakten har medført. Dette leder til følgende konklusjoner:

1. Man må sette meget inn på at bomønsteret endres vesentlig saktere enn hva tilfelle har vært de fleste år etter krigen med en tilsvarende reduksjon i flyttingene. Dette må være en overordnet målsetting, også når det kommer i konflikt med bedriftsøkonomiske og samfunnsøkonomiske ønskemål.
2. Man må herunder være villig til i større grad å opprettholde (eller forsinke nedleggelsen av) arbeidsplasser og samfunnsfunksjoner også på småsteder som på lengre sikt

kanskje ikke er "liv laga" selv om dette fra et bedriftsøkonomisk eller samfunnsøkonomisk synspunkt ikke er den mest rasjonelle løsningen. På slike steder bør man på den annen side være varsom med å foreta "tunge" investeringer som bidrar til å fastlåse en bosetting som framtidige generasjoner kanskje ikke ønsker seg eller til å fastlåse en bedriftsstruktur som kanskje alltid vil være avhengig av spesielle subsidier. Siktemålet må være det ene å bidra til å gjøre livet nest mulig meningsfylt for den som bor der i dag og kanskje for de aller nærmeste etterfølgende generasjoner.

Om framtidige generasjoners preferanser er det vanskelig å si særlig mye. Man kan likevel med sikkerhet si at de fleste også i framtiden ønsker å ha forholdsvis lettvinnt adgang til det spekter av tilbud som et moderne samfunn til enhver tid kan by på. De vil ha et meningsfylt arbeid (og adgang til å skifte arbeid) og muligheter for sosiale kontakter i nærheten av hjemmet. De vil ha utfoldelsesmuligheter også i fritiden. De fleste vil framfor alt føle trygghet der de bor og der de arbeider, for å nevne noe. Alt dette gjelder begge kjønn og i større eller mindre grad alle alderstrinn. Vi vet derfor med sikkerhet at vi ikke gjør noe galt - sett under et lengre tidsperspektiv om vi medvirker til å plassere og utvikle bedrifter og

offentlige institusjoner og administrasjoner så langt ut i distriktene som det er mulig uten at vi samtidig gjør dem ineffektive. Fordi mange av disse funksjonene er avhengige av hverandre, vil dette i praksis si at de blir plassert i tettbebyggelse, kommunesentrum eller annet bygdesentrum.